

Scandia

TIDSKRIFT FÖR HISTORISK FORSKNING

Årgång 2021 • band 87 • häfte 2

Huvudredaktör & ansvarig utgivare

Professor Wiebke Kolbe

Redaktionssekreterare

Fil.dr Björn Lundberg

Webbredaktör

Fil.dr Sara Ellis Nilsson

Ekonomi- & prenumerationsansvarig

Professor Lars Edgren

Övriga redaktionsmedlemmar/styrelse

Professor Hanne Sanders, ordförande

Professor Thomas Kaiserfeld, Lunds universitet

Docent Svante Norrhem, Lunds universitet

Docent Henrik Rosengren, Lunds universitet

Docent Stefan Nyzell, Malmö universitet

Ph.d. Morten Fink-Jensen, Københavns universitet

Ph.d. Lene Sofie Bak, Københavns universitet

Fil.dr Kajsa Weber, Lunds universitet

Fil.dr Ingmarie Danielsson Malmros, Malmö universitet

Fil.dr Lina Sturfelt, Lunds universitet

Docent Liesbeth Geevers, Södertörns högskola

Fil.dr Robert Nilsson Mohammadi, Malmö universitet

© Stiftelsen Scandia

Förlag

Universus Academic Press

Omslag

Gabriella Lindgren

Grafisk form

Christer Isell

Engelsk språkgranskning

Rikard Ehnsjö

Omslagsbild

Vinnaren av den stora Alice Babs-tävlingen i Köpenhamn,
Solvejg Lindgreen, njuter av sitt pris. Titelsida på *Billed-Bladet*, 6 maj 1941.

Tryck

Pozkal Printing House, Inowroclaw 2021

Redaktionsråd

Advisory Board

SARI AUTIO-SARASMO, docent
Helsingfors universitet

MICHAEL H. GELTING, professor
University of Aberdeen

MATS HALLENBERG, docent
Stockholms universitet

ORSI HUSZ, docent
Uppsala universitet

KARIN HASSAN JANSSON, docent
Uppsala universitet

PASI IHALAINEN, professor
Jyväskylä universitet

NINA JAVETTE KOEFOED, Ph.d.
Aarhus universitet

KIMMO KATAJALA, professor
Östra Finlands universitet

KARIN KVIST GEVERTS, fil.dr
Svenska institutet för Förintelseforskning

PIRJO MARKKOLA, professor
Jyväskylä universitet

ANDREAS MARKLUND, fil.dr
ENIGMA, Museum for Post, Tele og
Kommunikation, København

FLEMMING MIKKELSEN, Dr.scient.pol.
Københavns universitet

JES FABRICIUS MØLLER, Ph.d.
Københavns universitet

BERTEL NYGAARD, Ph.d.
Aarhus universitet

DORTHE GERT SIMONSEN, Ph.d.
Københavns universitet

SVEIN ATLE SKÅLEVÅG, professor
Universitetet i Bergen

ERIK THOMSON, associate professor
University of Manitoba

PAUL WARDE, professor
University of Cambridge

ULF ZANDER, professor
Lunds universitet

Innehåll

Redaktören har ordet <i>Wiebke Kolbe</i>	141
Artiklar	
Sexuella anspelningar som politiskt vapen. Ericus Olais skildring av Magnus Erikssons "vederstyggliga" leverne <i>Jonas Liliequist</i>	148
Alice og de danske babser. Et svensk ungdomsidol i 1940'ernes besatte Danmark <i>Bertel Nygaard</i>	177
"Utspädningen av den svenska läkarkåren med utländska element". Sveriges läkarförbunds argument mot rekrytering av läkare från Österrike 1950 <i>Olle Jansson</i>	204
Scandia debatt	
<i>Nomen est omen</i> . Uppfordringar till det historiska namnförrådet i ljuset av etiska utmaningar <i>Denis Sukhino-Khomenko</i>	229
Scandia introducerar	
(Åter)skapad vikingatid <i>Sara Ellis Nilsson & Stefan Nyzell</i>	245
Scandia utblick	
Historiker, hundar och andra djur <i>Erika Sandström</i>	269
Temarecension	
Miljöhistoria i Sverige – återblick och vitalisering <i>Martin Hultman</i>	290
Recensioner	
Monografier	
Människans metamorfos. Ålder och den mognande kroppens politik, 1580–1850 <i>Maja Bondestam. Recenserad av Karin Sennefelt</i>	297
Jag saknar fruntimmer här. En biografi över Anna Bugge Wicksell <i>Christina Carlsson Wetterberg. Recenserad av Ida Jansson</i>	299
Stadens sociala ordning. Stånd och klass i Malmö under sjuttonhundratalet <i>Lars Edgren. Recenserad av Henrik Ågren</i>	301

Flykten till Sverige 1940–45 <i>Lars Hansson. Recenserad av Mikael Nilsson</i>	303
Det villrådiga samhället. Kungliga Vetenskapsakademiens politiska och ekonomiska ideologi, 1739–1792 <i>Mathias Persson. Recenserad av Henrik Björck</i>	304
What is Digital History? <i>Hannu Salmi. Recenserad av Fredrik Norén</i>	307
Avhandlingar	
Opdragelse og diagnosticering. Fra uopdragelighed till psykopati på Vejstrup Pige hjem 1908–1940 <i>Bolette Frydendahl Larsen. Recenserad av Annika Berg</i>	309
Dress Matters. Clothes and Social Order in Tallinn, 1600–1700 <i>Astrid Pajur. Recenserad av Beverly Lemire</i>	312
Folkhemmets styvbarn. Humanioras legitimitet i svensk kunskapspolitik 1935–1980 <i>Hampus Östh Gustafsson. Recenserad av Eskil Wadensjö</i>	314
Antologier	
Histories of Knowledge in Postwar Scandinavia. Actors, Arenas, Aspirations <i>Johan Östling, Niklas Olsen & David Larsson Heidenblad (red.). Recenserad av Jenny Andersson</i>	316
Konferensrapport	
The Scandinavian Prize Papers. History and Historical Linguistic, 1650–1815	317
Mindre uppmärksammade historiska jubileer Tecknad av Fredrik Tersmeden	321

Redaktören har ordet

Wiebke Kolbe

Tiden är mogen för en innovation. Med detta nummer introducerar *Scandia* sin nya rubrik ”*Scandia* debatt”. Den kommer att presentera aktuella vetenskapliga och forskningspolitiska debatter, svenska, nordiska och internationella sådana. Det första bidraget till den nya avdelningen är en artikel av Denis Sukhino-Khomenko om termen anglosaxisk, som har blivit kontroversiell inom den angloamerikanska och internationella medeltidsforskningen under senare tid. Författaren presenterar debatten och placerar den i ett större sammanhang av metodologiska utmaningar som historiker står inför.

Som vanligt finns det dessutom tre artiklar som täcker olika tidsepoker. Den här gången går det tillbaka till medeltiden. Jonas Liliequist undersöker anspelningar på skandalösa sexuella praktiker och begär som ett politiskt vapen i en studie av Ericus Olais redogörelse för kung Magnus Eriksson i *Chronica Regnum Gothorum*. Han analyserar anklagelserna mot Magnus i ljuset av sodomiten som kulturell stereotyp och tankefigur och kommer fram till att Olai inte styrdes av en figur av sodomiten utan av en mer allmänskulturell stereotyp av stolthet och överdriven lust som den främsta drivkraften bakom kungens tyranni, förräderi och eskalerande synder, som slutade i en högst ”vederstygglig” last.

Nästa artikel gör ett stort språng i tiden: till andra världskriget, då i det ockuperade Danmark en fan-kult uppstod kring den unga jazzsångerskan Alice Babs. Artikelns författare Bertel Nygaard visar hur Babs blev den ledande ungdomsidolen i Danmark. I en situation då den danska publiken var avskuren från sina amerikanska favoritkulturprodukter erbjöd den unga begåvade swing-sångerskan från det obesatta Sverige den bästa möjliga ersättningen för amerikanska produkter samtidigt som hon omformulerade gamla känslor av nordisk identitet som en alternativ och subtil utmaning till nazisternas försök att monopolisera nordiskhet i öppet rasistiska former. Som den första verkligt framgångsrika ungdomsstjärnan i Danmark under den här perioden personifierade Babs en distinkt ungdomskultur och dess acceptans av stora delar av allmänheten.

Inte ens ett decennium senare och tillbaka i Sverige introducerar Olle Jansson oss för en debatt om import av utländsk arbetskraft. Artikelnen handlar om Sveriges läkarförbunds argument mot 1950 års rekrytering av österrikiska läkare som regeringen planerade. Jansson visar att Läkarförbundet, som företräder yrkesverksamma, använde delvis andra strategier och metoder, och därmed andra argument, mot invandrare än fackföreningar,

som företräder arbetare. SLF tillämpade en nationalistisk yrkesstrategi som byggde på social stängning för utländska läkare. Utöver detta presenterade förbundet även andra, mer vanliga fackliga argument, som att man kraftigt överdrivit läkarbristen i Sverige. SLF argumenterade för andra sätt att lösa dessa problem, till exempel att effektivisera sjukhusarbetet och utbilda fler sjuksköterskor.

Under vår etablerade rubrik ”*Scandia* introducerar” presenterar Sara Ellis Nilsson och Stefan Nyzell två växande internationella forskningsfält som ägnar sig åt de många sätt på vilka ”vikingen” och vikingatiden har skapats och återskapats från 1800-talet till idag: studier av medievalism och studier av återskapande. De visar på kopplingarna mellan studiet av medievalismen och hur återskapande och aktivering av vikingatiden passar in i detta område.

Slutligen belyser Erika Sandström under rubriken ”*Scandia* utblick” forskningsfältet *human-animal studies* med fokus på det sätt på vilket historiker närmar sig dem. Hon diskuterar särskilt begreppet aktörskap hos djur och hur historiker brukar uppfatta det. Som ett exempel på hur relationer mellan människor och djur studeras presenteras också en översikt över relationen mellan människa och hund från dess allra första början fram till idag.

Som vanligt presenterar vi dessutom recensioner av ny historievetenskaplig litteratur. Numrets temarecension handlar om miljöhistoria. Som ett litet ovanligt inslag har vi denna gång också med en konferensrapport.

Det finns en glädjande nyhet att rapportera. *Scandia* har fått en stor donation av Michael Cocozza, som har ett livaktigt intresse för historia och som redan donerade en avsevärd summa i höstas när det såg ut som om Vetenskapsrådet skulle inställa sitt stöd till tidskriften. Nu var gåvan ännu större och hela redaktionen vill rikta ett varmt tack till Michael för detta oerhört generösa stöd.

Avslutningsvis finns det också en tråkig nyhet att rapportera. *Scandias* hemsida har kapats. Kriminella har skapat en hemsida som till förväxling liknar *Scandias*. De har skickat ut e-postmeddelanden där de uppmuntrar forskare från hela världen och från alla discipliner att skicka in en artikel till *Scandia*. I mejlen hävdas att *Scandia* publicerar bidrag från alla discipliner, både humaniora och naturvetenskap. Om någon sedan skickar ett bidrag till den falska e-postadressen får han eller hon kort därefter en falsk granskning, där bidraget i mycket allmänna ordalag anses vara bra och där det påstås att endast några mindre språkliga ändringar behövs. Därefter uppmanas författaren att betala en avgift på 200 dollar innan artikeln kan publiceras. Många av dem som kontaktades blev misstänksamma senast vid denna tidpunkt, kontaktade mig och frågade om *Scandia* faktiskt tar ut publiceringsavgifter. Men vissa betalade faktiskt och hörde aldrig mer av bedragarna. Jag fick meddelanden från Italien, Montenegro, Taiwan, Irak,

Pakistan, Kina och andra länder – skurkarna är verkligen aktiva över hela världen. Jag fick också in en hel rad artiklar från alla möjliga discipliner, av folk som hade googlat fram mig som redaktör. Incidenterna rapporterades till Lunds universitets säkerhetsavdelning samt LU:s IT-säkerhet eftersom Lunds universitetsbibliotek är värd för *Scandias* hemsida. De upptäckte att den falska hemsidan finns på en server i Ukraina, men alla försök att få den raderad misslyckades. Åtminstone har sidan rapporterats som nätfiske så att man får en varning innan man går vidare till den. Vi kunde dessvärre inte göra något åt de falska e-postmeddelandena, förutom att publicera en varning på vår hemsida. På senare tid har meddelandena från forskare som fallit för bedragarna samt bidrag från andra discipliner blivit färre, men det betyder inte nödvändigtvis att bluffmakarna inte längre är aktiva. Det hela är mycket irriterande och sätter *Scandia* i dålig dager. Men vi är i stort sett hjälplösa inför detta tilltag och kan bara hoppas att brottslingarna snart kommer att upptäcka andra, kanske mer lukrativa verksamhetsområden och lämna *Scandia* ifred.

Scandia har trots detta oförtrutet fortsatt sitt arbete och kan nu presentera ett nytt nummer med många spännande bidrag. Jag önskar alla god läsning.

Wiebke Kolbe

Medverkande i detta nummer

OLLE JANSSON (f. 1978) är doktor och forskare i ekonomisk historia och verksam vid Ekonomisk-historiska institutionen, Uppsala universitet. Hans forskning berör i huvudsak arbetsmarknader, migration och industriella relationer under efterkrigstiden. Nyliga publikationer inkluderar "Collective Agreements Against Labor Market Risks in Sweden. The Case of the PTK-SAF Employment Security Agreement" (tillsammans med Jan Ottosson) i *Labor History* 62:3 (2021) samt "Suitable, Exploitable or Undesirable. Employer Perceptions and Categorisations of Migrant Workers in the Manufacturing Industries of Post-War Central Sweden", *Immigrant & Minorities* 38:1-2 (2020). Adress: Ekonomisk-historiska institutionen, Uppsala universitet, Box 513, 751 20 Uppsala; e-post: olle.jansson@ekhist.uu.se

JONAS LILIEQUIST (f. 1951) är professor emeritus i historia vid Institutionen för idé- och samhällsstudier, Umeå universitet. Hans forskning har rört sig inom en bred kulturhistorisk och historisk-antropologisk repertoar med särskilt fokus på kön, sexualitet och manlighet respektive känslor, identitet och föreställningar om heder och ära under företrädesvis tidigmodern tid. Bland de senaste årens publikationer kan nämnas "Reverence, Shame and Guilt in Early Modern European Cultures" i *The Routledge Companion to Cultural History in the Western World, from 1250 to the Present*, red. av Alessandro Arcangeli, Jörg Rogge & Hannu Salmi (London 2020), "Between Passion and Lust: Framing Male Desire in Early Modern Sweden" i *Framing Premodern Desires. Sexual Ideas, Attitudes and Practices in Europe*, red. av Satu Lidman, Meri Heinonen, Tom Linkinen & Marjo Kaartinen (Amsterdam 2017). För närvarande är han aktuell som redaktör för volymen *Gender and Status Competition in Pre-Modern Societies* (Brepols 2022) med bidraget "I'm as Honest a Man as You. Gender and Conflicts about Status and Honour in Early Modern Sweden". Adress: Institutionen för idé- och samhällsstudier, Umeå universitet, 901 87 Umeå; e-post: jonas.liliequist@umu.se

SARA ELLIS NILSSON (f. 1977) är forskare i nordisk medeltidshistoria vid Institutionen för kulturvetenskaper, Linnéuniversitetet. Med bakgrund inom det tvärvetenskapliga forskningsämnet "medieval studies" har hon studerat Skandinavien kristnande samt lokala helgonkulturer i Danmark och Sverige utifrån ett mytopoetiskt perspektiv. Hennes breda forskningsintressen omfattar kulturarv, kulturhistoria, materialkultur, hagiografi och digital historia. Sedan 2019 förenar hon flera av dessa intressen genom

att leda och bedriva forskning om festdagar och levd religion inom ett DIGARV-projekt finansierat av bland andra Vetenskapsrådet: *Kartläggning av religion i vardagen. Medeltida helgonkulturer i Sverige och Finland*. Om detta finns exempelvis publikationen "Digital History. Digitizing and Communicating the Past. A Case Study" i antologin *Doing Digital Humanities. Concepts, Approaches, Cases* (Kalmar & Växjö 2020). Hon har också forskat och publicerat om medeltida nätverk, konstruktion av kvinnlig helighet och icke-heliga biskopar i hagiografiska texter som har publicerats i kapitlen "Promoting or Rejecting the Saints. The Representation of Non-Saintly Bishops in Medieval Scandinavian Hagiography" (Brepols 2020); "Forming and Fashioning Early Scandinavian Sanctity: Liturgy and its Narrative Context" (Stuttgart 2019); och "'Not all those who wander are lost'. Saintry Travellers and their Companions in medieval Scandinavia" (London 2019). De senaste åren har hon även bedrivit forskning om historieförmedling med fokus på hur föremålsrekonstruktioner används av olika aktörer i skapande av berättelser om det förflutna och i museers kunskapsförmedling. Adress: Linnéuniversitetet, 351 95 Växjö; e-post: sara.ellisnilsson@lnu.se

BERTEL NYGAARD (f. 1977) er lektor i moderne historie ved Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet. Han forsker især i sociale revolutioner, moderne politisk kultur, utopisk tænkning og populærkultur. Bland hans tidligere publikationer er "Manglernes drømme. Om at undersøge det utopiske i historien", *Scandia* 80:1 (2014) og "The High Priest of Rock and Roll: The Reception of Elvis Presley in Denmark, 1956-1960", *Popular Music & Society* 42:3 (2019). Han bidrog med et kapitel om dansk historie mellem de to verdenskrige i oversigtsværket *En danmarkshistorie – fra middelalder til nutid*, (Aarhus 2021) red. av Thorsten Borring Olesen & Bjørn Poulsen. I øjeblikket forsker han bl.a. i moderne populærmusik og konstruktionen af steder i et sans- og følelseshistorisk perspektiv. Adresse: Institut for Kultur og Samfund, Afdeling for Historie og Klassiske Studier, Aarhus Universitet, Jens Chr. Skous Vej 5, 8000 Aarhus C; e-mail: bertel.nygaard@cas.au.dk

STEFAN NYZELL (f. 1975) är biträdande professor i historia vid forskningsmiljön Historiska studier, Malmö universitet. Med en ingång i social- och kulturhistoria har han särskilt bedrivit forskning om konfrontativ politik i Sverige under perioden c. 1850–1950. Bland publikationerna finns "The Contentious Swedes. Popular Struggle and Democracy in Sweden, 1910–1950" (tillsammans med Martin Ericson), i *Popular Struggle and Democracy in Scandinavia, 1700 to the Present*, (London 2018), red. av Flemming Mikkelsen, Knut Kjeldstadli & Stefan Nyzell samt, "A Fight for the Right to Get Drunk. The Autumn Fair Riot in Eskilstuna, 1937", i *Protest, Popular Culture and Tradition in*

Modern and Contemporary Western Europe, (2017), i red. av Ilaria Fevretto & Xabier Itcania. Han har även bedrivit forskning om polishistoria med betoning på tidsperioden 1850–1930. Här finns publikationer som: ”Med ridpiskan på upploppet. Ridande polisen i Malmö i det tidiga 1900-talet” i *Människor, mening och motstånd. En vänbok till professor Mats Greiff*, (2020) i red. av Stefan Nyzell & Susan Lindholm samt ”The Policeman as a Worker – or Not? International Impulses and National Developments within the Swedish Police, c. 1850–1940”, *Nordisk politiforskning* 2014:2. Sedan ett par år bedriver han även forskning om publik historia och historieförmedling med betoning på hur det medeltida förflutna återskapas såväl på kulturinstitutioner som på gräsrotsnivå. Adress: Samhälle, kultur, identitet, Lärande och samhälle, Malmö universitet, 205 06 Malmö; e-post: stefan.nyzell@mau.se

ERIKA SANDSTRÖM (f. 1973) är lektor i historia vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet. Hon har skrivit om historiebruk och historiedidaktik, men har också ett intresse för human-animal studies, speciellt för människors relationer till hundar. *Han, hon och hunden. Feminiseringen av svensk hundsport 1918–2017* (Uppsala 2018) beskriver hur hundsporten i Sverige gradvis blivit en angelägenhet huvudsakligen för kvinnor parallellt med att synen på hundar och metoderna för träning förändrats. Under det senaste året har Sandström ägnat sig åt att undersöka folkbildningens moderniserande ambitioner bland svenska bönder inom Svenska Landsbygdens Studieförbund. Adress: Uppsala universitet – Campus Gotland, Cramérgatan 3, 621 57 Visby; e-post: erika.sandstrom@edu.uu.se

DENIS SUKHINO-KHOMENKO (f. 1991) är doktorand vid Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet, och medlem av Nationella forskarskolan för historiska studier. Denis fick sin första akademiska grad vid Moskvauniversitet (2013) och sedan arbetade han som gästforskare vid Köpenhamns universitet (2015–2017). I sitt avhandlingsprojekt (preliminär titel ”Viking-age Thegns in Scandinavia and England. A Comparative Study”) forskar han om ett övre socialt skikt i de nordeuropeiska samhällena, känt som *thegns*. Dessutom inkluderar hans intresse bredare problem av den europeiska tidiga medeltidshistorien, framför allt ur de ekonomiska, sociala, juridiska och politiska perspektiven. Under sin tid vid GU har han bl.a. publicerat: ”Twelve Angry Thegns’. Some Possible Old Norse Legalisms in Old English Texts”, *Scandia. Journal of Medieval Norse Studies* 3: 201–237 (2020) och ”Thegns in the Social Order of Anglo-Saxon England and Viking-Age Scandinavia. Outlines of a Methodological Reassessment”, *RMN Newsletter* 14:25–50 (2018). Adress: Göteborgs universitet, Institutionen för historiska studier, Lundgrensgatan 5, 412 61 Göteborg; e-post: denis.sukhino-khomenko@gu.se

Recensenter

JENNY ANDERSSON, professor i idé- och lärdomshistoria, Uppsala universitet

ANNIKA BERG, docent i idéhistoria, Stockholms universitet

HENRIK BJÖRCK, professor i idé- och lärdomshistoria, Göteborgs universitet

MARTIN HULTMAN, docent i vetenskaps-, teknik- och miljöstudier,
Chalmers tekniska högskola

IDA JANSSON, doktorand i mänskliga rättigheter, Lunds universitet

BEVERLY LEMIRE, professor i historia, University of Alberta

MIKAEL NILSSON, docent i historia, Uppsala universitet

FREDRIK NORÉN, fil.dr i medie- och kommunikationsvetenskap, Umeå
universitet

KARIN SENNEFELT, professor i historia, Stockholms universitet

ESKIL WADENSJÖ, professor i arbetsmarknadspolitik, Stockholms universitet

HENRIK ÅGREN, professor i historia, Uppsala universitet